

до предметів, відображена неначе повторно, вдруге, сприйнята як об'єкт і разом з об'єктом, завдяки чому і підноситься до духовного рівня самосвідомості. Інакше кажучи, до естетичного почуття предмет приходить практично, тобто разом з діяльністю, з якою він пов'язаний, і лише тому й може бути емоційно значущим. Але в самому естетичному почутті цей практичний зв'язок поданий узагальнено як теоретичний об'єкт споглядання. В кожній сфері діяльності людини можна виявити сферу прагнень і сферу досягнень. Звідси стає зрозумілим, що не задоволення саме по собі спричиняє діяльність і поведінку людини, а співвідношення між конкретним прагненням і результатом людської діяльності, яке і визначає характер задоволення. В праці реалізується співвідношення особистого і суспільно значимого. Тому естетичне почуття не зводиться до безпосередньої чуттєвості і насолоди. Мистецтву належить важлива роль у формуванні людської моралі, бо воно виховує людські почуття, допомагає їм позбутись „жаги” безпосередньої потреби, стати продуктивними, творчими. В праці виявляється безкорисливість естетичного світосприймання та засвідчується специфічна відмінність мистецтва від інших сфер життєдіяльності. Адже мистецтво змогло відокремитися в особливу форму суспільної свідомості тільки завдяки тому, що йому притаманні свої внутрішні закономірності, в яких своєрідно відбиваються загальні закони (відношення суспільства до природи).

Мета дійсного мистецтва і дійсної моралі збігається, бо мистецтво як і мораль відображає прагнення людини до здійснення ідеалу життя. За своїми тенденціями мистецтво і мораль в самій основі своїй ворожі всьому, що заважає прогресу людства. Те, що з погляду розвитку виявляється перепорою, сприймається і відчувається не тільки як щось шкідливе, але ще й як моральне зло і естетично потворне. Естетичне переживання – не самоціль і не „доповнення” до моральної норми поведінки. Воно „прояснює моральне почуття”, робить його більш глибоким, різнобічним, змістовнішим.

Естетичне почуття і творча уява тісно пов'язані. Спільним для них є спосіб діяльності. Така природа уяви й естетичного почуття надає їм загальнозначимої цінності.

Література

1. Выготский Л. С. Психология искусства. – М., 1968.
2. Брушлинский А. В. Психология мышления и кибернетика. – М., 1976.
3. Розов А.И. Фантазия и творчество. – Вопросы философии. – 1966. – № 9.
4. Философская энциклопедия. – М., 1966. – Т. 1.
5. Спиноза Б. Избр. Произведения. – М., 1957. – Т. 1.
6. Керам К. Боги, гробницы, ученые. – М., 1960.
7. Дидро Д. Собр. соч. – М., 1946. – Т. 6.
8. Руссо Ж. Ж. Избр. Сочинения. – М., 1961. – Т. 1.

ГЕНЕАЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ

В статті прослідковується розвиток поняття „творчість” в історії європейської культури. Стверджується, що сучасна людина „приречена” на творчість, оскільки саме в ній людина може зберегти свою екзистенцію.

Сучасне суспільство дуже високо поцінує творчі здібності. В бізнесі потрібні люди, що вміють мислити „неординарно”. Художники захищають свої роботи на основі їх новизни, а не традицій (або на основі модерністичних традицій інновації). Розвиток техніки розширив межі можливого в медицині і науці. Вчителі заохочують до творчих відповідей учнів, навіть якщо вони неправильні. Перед людиною, а особливо людиною інтелегентною, ставиться завдання проявляти „творчу ініціативу”. Найменший натяк на те, що творчі здібності будуть якось подавлені, викликає неспокій і це показує наскільки ці здібності для нас важливі.

З іншого боку, багато сучасних людей ніяковіють перед творчим завданням, і боячись втратити власне „Я” шукають того, кому „доручити” творчість, того, хто вирішив би за них раз і назавжди непрості проблеми самовизначення. Витворюється тип людини, котра добровільно дозволяє маніпулювати своєю свідомістю, їй накидають цінності „одноразової” культури з її поверховістю, частковістю, простацтвом, крикливістю. Це спричиняє глибоку кризу у всіх сферах життя людини і суспільства.

Сучасні соціальні науки і теорії прагнуть передбачити майбутнє людини і рекомендують найкраще, на їх думку, щоб організувати її життя, звільнити від непотрібних страждань, від несправедливості тощо. Але люди не бачать, що спроби насильницького застосування таких теорій до життя, призводять в результаті лише до збільшення страждань і несправедливості. Духовна еволюція особи не є процесом подібним до росту дерева, що відбувається сам по собі, без усвідомлення і зусиль. Комп'ютерна цивілізація перетворила знання на інформацію, а пізнання – на поінформованість. Людина опиняється перед загрозою втрати смислу існування внаслідок неготовності до творчої актуалізації, котра сьогодні дуже потрібна як людині, так і навколишньому світові. Тому важливим є розвиток ідеї і практики творчої реалізації особи, яка є шляхом від невігластва до мудрості. Мета даної статті – повернутися до проблеми творчості, до її основи, проаналізувати розвиток поняття „творчість” в історії європейської культури і виявити витоки сучасного розуміння цієї проблеми.

Своєрідною атрибутивною рисою людського способу буття є спроба подивитися на себе з позиції космосу, з позиції абсолюту, безумовної та

найпершої світової сутності. Завдяки цій властивості, людина виходить за межі природної послідовності живого в його еволюційному розвитку. Вміння визначити для самої себе такий рівень самоконтролю, який передбачає, що за людиною спостерігають з позиції всеохоплюючого космосу, з позиції буття як такого, – що це за вміння? Що воно принесло людині і що здатне принести їй у майбутньому?

Йдеться про здатність людини поставати в ролі мікрокосму і вступати в діалог з буттям як таким. Людина має здатність будь-що сприймати через відношення „буття-небуття”. Вона вимірює і оцінює себе масштабами більш потужної цілісності, ніж її власне життя. Саме життя сприймається не в суто біологічних чи вітальних його проявах, а як те, що передбачає розгортання незвичайного, неприродного змісту, насиченого не лише потребами обміну речовин, продовженням роду та виживанням, а вивільнення прихованих потенцій суцього, відкриття нових горизонтів буття. Цей дивовижний момент виведення людиною себе самої далеко за власні біологічні межі, входження в діалог з позамежовим стає запорукою появи феномену людської творчої діяльності. Власне це задало людині таку „планку” життєвих звершень, яка знаходилась значно вище від вирішення виключно потреб живого організму.

Вихідний пункт проявів життєвої активності людини, її епіцентр на початку історії містився в роді. Людина міфічної епохи знаходить корені свого життя в спільному бутті. Як одиничне, як індивід і “Я” вона нічого собою не представляє. Саме рід був дійовою особою людської історії, а не окрема людина. „В спільному бутті людина міфічної епохи знаходить корені свого життя... Не мати роду значить бути позбавленим нумінозного *kydos* і *olbos*, в котрих міститься ідентичність роду, що дають боги, тобто взагалі не мати свого лица” [7, 148]. Хоча в архаїчній культурі не існувало особистості в нашому розумінні (такої, що здатна на самостійне рішення, соціальний вчинок), і все ж людина – це активна істота, котра часто експериментує. І власне це свідчить про наявність в ній зони свободи, що спонукала до постійного відхилення окремих індивідів, яке корегувалося за допомогою табу і наративної міфології.

В епоху античності формується людина, що відшукує новий тип поведінки, який орієнтується на закони полісу, держави. Відбулася інтелектуальна революція, що принципово перетворила основу культури і зробила можливим подальше трактування творчості у європейській культурі.

Грецькі філософи наголошують на умінні віднайти, почути, пояснити для себе те, що вже є і було вічно, але воно є закрите від людини, витворити в собі такий стан, щоб бути в змозі побачити потаємне. Для цього необхідно створити в собі акт думки, механізм думки, котрий допоможе людині породжувати ті чи інші думки. Людина може створити умови, щоб думка в неї з’явилася, а це в першу чергу порядок в душі, коли в людині відтворюються

або вперше створюються деякі особливі впорядкованості мислення або стану свідомості, і ці впорядкованості мають за цих обставин ефект неперервності, і тоді людина бачить сенс. Порядок в душі існує тільки тоді, коли людина йде до нього, коли вона відмовляється від самодостатності емпіричних станів, перестав ними задовольнятися і на них зупинятися. Але це вміння доступне не всім, а лише філософам.

Середньовічне розуміння світу як вищого творіння, яке створив Бог за законами міри, порядку і краси, підняло на нову висоту і проблему творчості людської. Середньовічна людина виявляє себе в потоці часу, її буття є історією власне її вільного вибору між добром і злом, тому головним стає звернення до трансцендентного, того, що є відсутнім в цьому світі, але все ж деяким чином присутнє в ньому. Людина повинна виявити знаки цієї присутності. Як Бог створив світ, так і людина-творець прагне будувати свою творчість за божественними законами. В розумі Бога-Творця, в його “мудрості” містяться ідеї всіх можливих конкретних творчих форм, одна і та ж ідея може бути втілена в різних формах. Їх вибір залежить від волі творця [1, 73]. Введення в творчий процес *волі художника* (*voluntas artifices*) особливим чином вплине на подальше розуміння людської творчості.

Вся діяльність спрямована на морально-практичне вдосконалення людини сприймалася християнськими мислителями як творчість, результатом котрої повинен бути особливий “образ”, “прекрасний” витвір мистецтва – досконала в моральному сенсі людина. Вектор творчих зусиль спрямовується не назовні, в світ, а всередину особи і зосереджується на самотворенні.

В епоху Відродження формується нова самосвідомість людини, яка почуває себе самостійною особистістю, що представляє саму себе. Бог дав людині свободу волі, вона сама має вирішити свою долю, визначити своє місце у світі. Бог створив людей за образом Своім [Буття 1:26], щоб вони могли творити, і цим вони відрізняються від решти природних істот. Центром світу стає людина, а її великою метою – творчість. Відбувається перенесення на людину атрибутів бога-деміурга, що творить з нічого.

Один окремих індивід постає основним суб’єктом життєдіяльності. Він відчуває силу і здатність наодинці побудувати своє життя завдяки діяльній активності, яку спрямовує на світ-об’єкт, що уявляється тепер як безмежна тілесна субстанція, різноманітні властивості якої зводяться до суто кількісних визначень. Філософія Нового часу показує, що пізнання не є пасивним процесом, що людський інтелект розв’язує проблеми не лише згідно з природою речей, але також згідно зі своєю власною природою. На розум покладається відповідальність за виробництво нових і нових соціальних структур, об’єктивних культурних форм. Філософія поклала великі сподівання на наукове пізнання як на головний засіб утвердження могутності

людини, як джерело свободи і щастя. Методологам нової науки було притаманне переконання в тому, що всі люди від природи наділені однаковими розумовими здібностями і лише від методу (правил їх виконання) залежить ефективність наукового пізнання. Отже, сфера наукової діяльності, її ефективність на загал не повинна залежати від майстерності або мистецтва окремого дослідника. Озброїти людину методом – усе одно, що дати їй у руки знаряддя праці, з допомогою якого вона зможе свідомо продукувати знання. Творчість стає продукуванням, а також перетворенням світу на розумних засадах.

Починають хитатися норми та стандарти, які так плекалися класичними історичними епохами, адже для людських індивідів навряд чи можна підібрати такі норми і закони, які б, будучи єдиними, дозволяли реалізуватися людській індивідуальності з її неповторністю, унікальністю, онтологічною самотністю. Те, що вважалося прерогативою Бога – відповідальність за моральний порядок в світі і ношу вирішень відносно цілей і смислу людського життя бере на себе розум.

Зовсім в іншому світлі починає поставати поведінка індивіда тоді, коли він вже не розглядається в якості демонстрата імперативності та незаперечної влади вищих наставників життя, а перебирає на себе самого функцію та право бути продуцентом такої імперативності. Людина стала „немов би Бог”, проте мало лише усвідомлювати протиставленість добра і зла, треба уміти над нею панувати [3, 137].

В кінці XIX – на початку XX ст. прослідковується відречення від субстанціалістського, прогресивно-оптимістичного погляду на історичну долю людства, глобальних утопій майбутнього, що змальовували перспективи досягнення всезагального щастя. Виникає скепсис по відношенню до рефлексивної здатності розуму, сумнів в його „чистоті” і можливості побудови універсальних схем, що тяжіють над людською життєдіяльністю. На зміну „єдиному світові” прийшов плюралізм світоглядів, на місце єдиного смислу приходять множинність і з нею конкуренція смислових передумов і смислотлумачень. „Наше століття, – пише С.Стоянович – характеризується двома основними суперечливими типами досвіду: з одного боку, демократія проти тоталітаризму, а з іншого – безпрецедентна творчість проти потенціалу самознищення людського роду через атомну війну або екологічну катастрофу” [4, 11].

Нове „антропологічне одкровення в світі” [2, 151] починається через Фрідріха Ніцше. Він піддав тотальній критиці вартості європейської культури. Його філософія наповнена новим духом, в якому творчий порив постає проти класично-нормальних обмежень гносеології. Німецький філософ переконаний, що людське життя є лише переходом до життя творчого. Самовідданим повинен бути початок усвідомлення творчого життя, і безжалісним має бути очищення шляху до нього. Він закликає людину перейти від свідомості, для котрої мораль є служінням спільному закону, до свідомості,

для котрої мораль є творчим завданням індивідуальності. Однією із ранніх ніцшеанських концепцій розуміння творчого процесу була концепція рівноправ'я двох начал – аполонівського (гармонія, пропорція, стриманість) та діонісійського (спонтанність, ірраціоналізм, екстатичне самозабуття, вільна гра усіх життєвих сил). Саме завдяки цій концепції Ніцше спробував розв'язати дилему двоїстості людини і культури: людини як вільного творця і як біологічно детермінованої істоти, та культури як автономного витвору людської діяльності, яка має два опозиційні джерела. На думку німецького філософа, європейська культура обрала аполонівську тенденцію розвитку, віддавши перевагу раціоналізмові та моралізму, що призвело до відриву людини від джерела самого існування, від „життя”. Абсолютизуючи „життя”, яке ірраціонально трактував як експресію волі, Ніцше висунув ідеал „надлюдини”, що творить свою власну шкалу цінностей. „Він стоїть на світовому перевалі до релігійної епохи творчості...” – так пише про Ніцше Бердяєв [2, 130]. Справді, постулати Ніцше: філософія – це „трагічна мудрість”, настала потреба „переоцінювати усі вартості”, завжди треба бути „поза добром і злом”, „Бог помер”, людський ідеал – це надлюдина, що безперервно творить свої цінності – здійснили великий вплив на подальше розуміння суті людини взагалі, і феномену людської творчості зокрема.

Навіть коли Бог помер і все подальше позбавлене смислу, французький екзистенціалізм в особі найвідоміших його представників – Сартра і Камю, проголошує існування наперекір і вибір творчого звернення до порожніх небес, вибір усвідомленої індивідуальної самотності, а не безликого соціуму. Творчість – це виклик, зроблений людиною великій вселенській порожнечі, це не лише прорив світу об'єктивації, а й виклик трансценденції, наповнення її вакууму, оскільки трансцендентне для атеїстичних екзистенціалістів – це не первинне начало, не вища істина, не божественна гармонія, а заперечення по відношенню до буття, нігілістичне Ніщо. Таким чином, творчість постає як своєрідний бунт проти „абсурдного” світу, проти конечності, смертності, недосконалості, беззмістовності людського буття. Це бунт, екстатична енергія котрого у Камю може об'єднати людей, створити ілюзію подолання самотності. Однак, як тільки людина виходить за межі знайомого світу, вона розуміє, що ніяких законів не існує, взагалі немає нічого, що могло б об'єднати її з іншими людьми. Об'єднує лише руйнування світу, а створення, творчість – завжди індивідуальна, завжди залишає людину сам на сам з її внутрішньою сутністю, з її суб'єктивністю, її екзистенцією.

Для досягнення мети даної статті, важливо звернутися до фундаментальної онтології Мартіна Гайдеггера. Людина, зазначає екзистенціальний мислитель, онтологічно спрямована на культурно-історичну творчість. Бути людиною – означає знаходитися в потоці часу, і неможливо

створити жодних роздумів про світобудову, відкинувши цю передумову. Із здатності індивіда існувати у часі, переживаючи його нестримний біг, Гайдеггер виводить можливість створення історичних подій. Тому первинним є не соціальні зв'язки, об'єктивні форми культури, а жива пульсація творчості, котрій можуть загрозувати самі дії людських рук. Німецький філософ переконаний, що людину не можна розглядати в ракурсі пошуку її наперед заданої сутності. Сутність людини в її екзистенції, а екзистенція не підлягає об'єктивному припасуванню, трактуванню в якості екземпляра роду. Вона є свободою, котру легко зрадити, піддавшись самоопредметненню. Найсерйознішою проблемою для Гайдеггера є пошук такого способу індивідуального існування, коли людина входить в культурно-історичний світ, не втрачаючи інтимного відношення до буття, не перетворюючись на річ серед інших речей.

Володіння „світом” – ще одна характеристика людського буття. „Світ”, за Гайдеггером, не є тим, що дано об'єктивно, в чому людина перебуває. „Світу” належить все те, що набуває значення в контексті життєдіяльності людини. Індивід діє, знаходиться завжди в стані самопроектування, і в цьому закладене його відношення до речей не як до об'єкту холодного вивчення, а як до того, що включено в його життя, як те, що життєво важливе. Німецький філософ наполягає на бережно-інтимному контакті людини з усім, що входить в горизонт її „світу”, а руйнування такого відношення здається йому трагічним.

Отже, людині необхідно знаходитись до світу у відношенні, яке є первинним джерелом народження думки. Душа в такому відношенні мислить себе як підкорена світові, але не в розумінні простого підкорення, а в розумінні благоговіння та вдячності. Світ відкривається людині не лише як оточуючий світ – сукупність предметів, що знаходяться „під рукою”, а світ як батьківщина (не в патріотичному значенні, а в значенні нашого інтимного тісного зв'язку з тим, звідки ми є, в значенні відчуття коріння, що дає нам силу). Із цих початкових душевних переживань людина і „проривається” до розуміння свого існування, свого істинного місця в світі і відношення до нього. Це розуміння належить до активності і пасивності, до дії і споглядання, його можна назвати чеканням, в значенні звільнення себе до „відкритості” всього навколишнього. Таке відкриття світові і є творчістю.

Сучасна ж техніка, вважає філософ, теж відкриття, але неістинне [6, 263]: ремісник, що володіє ювелірною технікою, робить срібну чашу – це відкриття краси предмета не через нього самого, а через ремесло. Істинне ж відкриття є виходом із себе, наприклад, „проривом” стебла в квітку. Таке відкриття є здійснення, тобто розкриття дечого в повноті своєї суті. Ми в своїй сучасності, на думку Гайдеггера, забули решту відкриттів, крім породження ефекту. Із цього виду відкриття вся дійсність оцінювалась лише з точки зору її

корисності для нас. Істинне ж відкриття – це не вплив, не виготовлення, не застосування, а здійснення того, що уже є. Зусиллями своєї душі ми не створюємо нічого нового, а лише переносимо в думки і образи те, що є в бутті. Буття – істинна свобода нашого існування в його тісному взаємозв'язку з природою, цілісна і глибока інтимна єдність. Справжнє відкриття є таким чином відкриття із істини буття і це, на думку М. Гайдеггера, не наукове відкриття чогось зовнішнього, а інтуїтивно-поетичне відкриття самого буття через існування. Отже, справжня творчість, вважає Мартін Гайдеггер, – це поетичне споглядання, вслуховування людини в світ, чекання, а справжнє існування – це поетичне усамітнення генія.

Прослідкувавши розвиток проблеми творчості в історії філософської думки можна зробити висновок, що сьогодні людина приречена на творчість, бо саме в творчості можна зберегти людську екзистенцію. Проте недостатньо “знати” як творити, недостатньо шукати щось нове і небачене, оскільки „всяка творчість криє в собі новизну, але не всяка новизна є творчістю” [5, 242].

Для сучасної людини важливішим є зовсім інше – зуміти бути творцем, зуміти бути, перебувати в світі.

Творчість – це не просто створення культурних продуктів, а це, в першу чергу, підйом всієї людської суті. Людині потрібне щось таке, що б надавало смислу її життю і допомагало їй відшукати своє місце у світі. Відчуття смислу виводить людину за межі буденного споживання і набуття. Творча активність дає людині можливість для розкриття особистості і дозволяє їй жити повноцінним життям, надає відчуття відповідальності за світ. Звідси з незвичайною силою ставиться проблема творчості і буття, мистецтва і життя: творити мистецький твір чи творити саме життя. Ця проблема звучить сьогодні дуже актуально. Творча активність надає відчуття відповідальності за світ. Творець робить свій саморозвиток розвитком людства. Він повинен розширяти межі культури не кількісно і інформаційно, а якісно і буттєво. Геніальна творчість створює нове буття, а не лише нову культуру.

Отже, сучасна людина має орієнтуватися, в першу чергу, на творення себе, оскільки творення нового, без одночасного руху людини до цілісності, духовної досконалості, призводить до екологічних і духовних катастроф. Людина прагне відкрити світ нового, знову розбудити його, надати йому форми. Але вона не знайде цей світ, якщо буде шукати щось, що знаходиться поза нею. Сучасна людина має знати, що її зустріч з повною реальністю, з єдиним світом, в котрому все перебуває в цілості, відбудеться лише тоді, коли вона сама буде змінюватися в напрямку цілісності. Зміна у напрямку цілісності – це той чарівний метод, який допоможе людству вийти з кризи, в якій воно перебуває.

М.Бердяєв наголошував, що геніальність повинна бути віднесена до внутрішньої творчості, а не до реалізації творчості в продуктах. Геніальною

може бути любов чоловіка до жінки, матері до дитини, геніальним може бути піклування про ближніх, внутрішня інтуїція людей, що не виражається в жодному продукті.

Творчість є сходженням до мудрості і це сходження містить в собі як раціональні, так і ірраціональні елементи. Вона проникає у приховані глибини дійсності і бачить перспективу людського життя і природи в їх повноті. Це поєднання раціонального і ірраціонального дозволяє людині вийти за межі своєї замкнутості, якою є її Я. Поєднання раціонального та ірраціонального в творчості дозволяє людині розвиватися духовно, тобто, підніматися до споглядання буття у світі в його повноті, а не лише займатися вирішенням часткових питань політичного, економічного чи сімейного життя.

Творча унікальність – це своєрідність, що формується в процесі та результаті творчості, коли людина виходить за межі соціокультурних стереотипів, стає творцем цінностей, цілей та сенсу свого життя, і досягає найвищого розвитку, коли особистість свідомо обирає цінність творчого буття. Творчість переростає у людинотворчість, основним суб'єктом якої є духовна особистість, орієнтована на творення самої себе.

Література

1. Августин. Творения. – СПб.: Алетейя, 1998.
2. Бердяев Н. Философия творчества, культуры и искусства: В 2-х т. – М., 1994.
3. Бубер М. Два образа веры. – М., 1995.
4. Губман Б.Л. Западная философия культуры XX века. – Тверь: ЛЕАН, 1997.
5. Татаркевич В. История шести понятий. – К.: Юніверс, 2001.
6. Хайдеггер М. Вещь // Историко-философский ежегодник '89. – М., 1989.
7. Хюбнер К. Истина мифа. – М., 1996.

П.Г Давидов, М.В Оленич

ДУХОВНІСТЬ ТА ФЕНОМЕН КОРПОРАТИВНОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ У СУЧАСНОМУ СВІТІ ЗА Й. КУНДЕ

У статті розглядається проблема відродження духовності та особливості нового етапу релігійності у постмодерному світі. Аналізуються зміни у соціальній свідомості, викликані розбудовою суспільства споживання, зокрема розглядається психолого-релігійний феномен “корпоративної релігії” за Й. Кунде.

Із зміною соціальних умов, як це завжди було в історії, відбуваються зміни й у суспільній свідомості. Сьогодні свідомість людей є мозаїчною, бо вона наповнена строкатими знаннями про політичне, релігійне, повсякденне життя, еклектично об'єднує релігію, науку, марновірства, магію, астрологію, політичні і соціальні міфи. Втрачаються цінності й ідеали, а з ними і культура та духовність. Тому проблема відродження духовності в українському суспільстві зараз є досить актуальною.

Ця проблема досліджується, зокрема, у численних наукових публікаціях Г.А.Аванесової, де досліджується складові духовної культури; А.Р.Бекірової – розглядається духовність як засіб формування громадянської культури, І.М. Бех аналізує роль духовних цінностей у розвитку особистості, К.В.Вентцель – розглядає проблему виховання духовної культури, І.А.Ільїн та Т.В.Гончарук – розглядають актуальні проблеми відродження духовності тощо. Ці питання обговорюються на науково-практичних та теоретичних конференціях. Не дивлячись на те, що феномен духовності дуже складний та багатокомпонентний, говорячи про відродження духовності найчастіше мають на увазі віру, а точніше релігійність. Такий релігійний ренесанс після сімдесяти років “войовничого атеїзму” сьогодні сприймається як належне. Проте, у публікаціях недостатньо розглянута сутність нової хвилі релігійності, нових форм релігійної рефлексії свідомості, зокрема феномен “корпоративної релігії”. Сам феномен корпоративної релігії розглядався лише у роботі Є.В. Суботіна [1]. Феномени “корпоративної релігії” та “бренд віри” є малодослідженими, що зумовлює актуальність їх вивчення.

К.А.Сен–Сімон і О. Конт стверджували, що релігія – пройдена стадія розвитку людства, яка втратила своє значення у вік науки і раціоналізму. Взагалі ж, такі ідеї підтверджувалися громадським життям, де роль релігії було зведено до мінімуму. Проповідування атеїзму, раціоналізму, сили “чистого розуму”, здатності людини змінити природу, суспільство та саму себе, відвернуло людину від Бога, а потім і від духовності. С.К'єркегор та П.Юркевич як християнські філософи зазначали, що процес раціоналізації суспільного життя торкнувся і раціоналізації віри. Вони вказували на те, що християнство переживає метаморфози й уже не є вкоріненим у житті. Тепер так звана “релігійна людина” ревно, запально розмірковує, інтерпретує предмет своєї віри, старанно висловлює все, що під ним розуміє, бере участь у богослужіннях, в церковних обрядах, але життя своє внаслідок цього не змінює по суті. П.Юркевич неодноразово зазначав, що деякі новітні напрямки у філософії через панлогізм замінили “життєву заповідь любові”, яка посідає перше місце в душі людини, “абстрактним і холодним усвідомленням обов'язку” [2, 100].

Мета нашої розвідки є розкриття сутності феномену “корпоративної релігійності”. Ми ставимо у цій статті завдання – з'ясувати деякі форми